

14.01.2015

Kaj/19

§ 19

Detaljplan och detaljplaneändring för centrumkvarteret i Mellersta Böle (nr 12261)

HEL 2013-015432 T 10 03 03

Beslut

Stadsfullmäktige beslutade i enlighet med stadsstyrelsens förslag godkänna detaljplan för kvarteren 17103 och 17104 och gatu- och järnvägsområden och detaljplaneändring för gatu-, park- och järnvägsområden i 17 stadsdelen (Böle) enligt ritning nr 12261, daterad 19.8.2014 och ändrad 18.12.2014, och på de grunder som framgår av detaljplanebeskrivningen.

Dessutom godkände stadsfullmäktige följande hemställningskläm:

Stadsfullmäktige förutsätter att det då bygglov beviljas säkerställs att planeringen av byggnaderna och de offentliga utomhusmiljöerna motsvarar de höga kvalitetskraven för området och förverkligar de ambitiösa målen i det förslag som vann planerings- och byggtävlingen med avseende på lokalerna och funktionerna. (Kaarin Taipale)

Behandling

Efter att ha förklarat diskussionen avslutad anförde ordföranden såsom redogörelse att ledamoten Yrjö Hakanen under diskussionen hade föreslagit att ärendet skulle återremitteras till stadsstyrelsen för ny beredning utgående från att man genom underhandlingar söker nya alternativ med mindre byggrätt och förstärker områdets karaktär främst som ett område för kollektivtrafik och gång- och cykeltrafik. Planerna för spårtrafiken utreds samtidigt ytterligare.

Ordföranden konstaterade att ledamoten Yrjö Hakanens förslag om återremiss inte hade understötts, varvid det förföll.

Ordföranden anförde såsom redogörelse att ledamoten Kaarin Taipale understödd av ledamoten Otso Kivekäs under diskussionen hade föreslagit följande hemställningskläm:

Stadsfullmäktige förutsätter att det då bygglov beviljas säkerställs att planeringen av byggnaderna och de offentliga utomhusmiljöerna motsvarar de höga kvalitetskraven för området och förverkligar de

ambitiösa målen i det förslag som vann planerings- och byggtävlingen med avseende på lokalerna och funktionerna.

Redogörelsen befanns vara riktig.

På förslag av ordföranden godkände stadsfullmäktige först stadsstyrelsens förslag enhälligt.

Ordföranden framställde och fullmäktige godkände följande omröstningsproposition: Den som godkänner ledamoten Kaarin Taipales förslag till hemställningskläm röstar ja; den som motsätter sig klämman röstar nej.

5 omröstningen

JA-förslag: Stadsfullmäktige förutsätter att det då bygglov beviljas säkerställs att planeringen av byggnaderna och de offentliga utomhusmiljöerna motsvarar de höga kvalitetskraven för området och förverkligar de ambitiösa målen i det förslag som vann planerings- och byggtävlingen med avseende på lokalerna och funktionerna.

NEJ-förslag: Motsätter sig

Ja-röster: 65

Outi Alanko-Kahiluoto, Maija Anttila, Pentti Arajärvi, Paavo Arhinmäki, Sirpa Asko-Seljavaara, Harry Bogomoloff, Gunvor Brettschneider, Jussi Chydenius, Mika Ebeling, Laura Finne-Elonen, Yrjö Hakanen, Mari Holopainen, Veronika Honkasalo, Rene Hursti, Nina Huru, Mohamed Abdirahim Hussein, Nuutti Hyttinen, Suzan Ikävalko, Sirkku Ingervo, Ville Jalovaara, Jukka Järvinen, Seppo Kanerva, Helena Kantola, Emma Kari, Otso Kivekäs, Dan Koivulaakso, Laura Kolbe, Vesa Korkkula, Tuuli Kousa, Heimo Laaksonen, Harri Lindell, Päivi Lipponen, Eija Loukoila, Jape Lovén, Silvia Modig, Elina Moisio, Sami Muttilainen, Björn Månsson, Terhi Mäki, Sari Mäkimattila, Antti Möller, Matti Niiranen, Henrik Nyholm, Hannu Oskala, Sara Paavolainen, Tom Packalén, Osku Pajamäki, Terhi Peltokorpi, Erkki Perälä, Sirpa Puhakka, Mari Puoskari, Mika Raatikainen, Timo Raittinen, Marcus Rantala, Tuomas Rantanen, Nasima Razmyar, Tomi Sevander, Päivi Storgård, Leo Stranius, Johanna Sumuvuori, Ilkka Taipale, Kaarin Taipale, Pilvi Torsti, Thomas Wallgren, Ville Ylikahri

Blanka: 19

Hennariikka Andersson, Matti Enroth, Juha Hakola, Fatbardhe Hetemaj, Arja Karhuvaara, Kauko Koskinen, Terhi Koulumies, Otto Lehtipuu, Pekka Majuri, Seija Muurinen, Jarmo Nieminen, Pia Pakarinen, Tatu Rauhamäki, Risto Rautava, Laura Rissanen, Wille Rydman, Johanna Sydänmaa, Ulla-Marja Urho, Jan Vapaavuori

14.01.2015

Kaj/19

Frånvarande: 1
Minerva Krohn

Stadsfullmäktige hade godkänt ledamoten Kaarin Taipales förslag till hemställningskläm.

Föredragande

Stadsstyrelsen

Upplysningar

Katri Erroll, stf. stadssekreterare, telefon: 310 36024

katri.erroll(a)hel.fi

Anna Villeneuve, förvaltningsexpert, telefon: 310 36045

anna.villeneuve(a)hel.fi

Bilagor

- 1 Asemakaava- ja asemakaavan muutosehdotuksen nro 12261 kartta, osa 1/4, päivätty 19.8.2014, muutettu 18.12.2014
- 2 Asemakaava- ja asemakaavan muutosehdotuksen nro 12261 kartta, osa 2/4, päivätty 19.8.2014, muutettu 18.12.2014
- 3 Asemakaava- ja asemakaavan muutosehdotuksen nro 12261 kartta, osa 3/4, päivätty 19.8.2014, muutettu 18.12.2014
- 4 Asemakaava- ja asemakaavan muutosehdotuksen nro 12261 kartta, osa 4/4, päivätty 19.8.2014, muutettu 18.12.2014
- 5 Asemakaava- ja asemakaavan muutosehdotuksen nro 12261 selostus, päivätty 19.8.2014, muutettu 18.12.2014 (2)
- 6 Yhdyskuntataloudelliset vaikutukset
- 7 Havainnekuva 19.8.2014
- 8 Vuorovaikutusraportti liitteineen 23.6.2010, täydennetty 10.8.2010, 19.8.2014 ja 18.12.2014
- 9 Osa päätöshistoriaa
- 10 Viranomaisneuvottelun muistio 31.3.2014
- 11 Toteutus sopimus, tiivistelmä

Anvisning

Kunnallisvalitus, yleiskaavan, asemakaavan, rakennusjärjestyksen hyväksyminen

Utdrag

Utdrag

Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Bilagor till utdrag

Kunnallisvalitus, yleiskaavan, asemakaavan, rakennusjärjestyksen hyväksyminen
Förslagstext
Bilaga 1
Bilaga 2
Bilaga 3

14.01.2015

Kaj/19

Bilaga 4
Bilaga 5
Bilaga 6
Bilaga 7
Bilaga 8
Bilaga 9

Helen Sähköverkko Oy
Helsingin poliisilaitos
Helsingin seudun
ympäristöpalvelut -kuntayhtymä
Helsingin seudun liikenne -
kuntayhtymä
Liikennevirasto
Museovirasto,
kulttuuriympäristön suojelu
Senaatti-kiinteistöt
YIT Rakennus Oy

Förslagstext
Förslagstext

Beslutsförslag

Beslutet stämmer överens med förslaget.

Sammandrag

Området ligger i Böle, cirka tre kilometer norr om Helsingfors centralstation. Området gränsar till Bangårdsvägen i öster och till kontorskvarteren i Västra Böle i väster. Områdets yta är 11,9 hektar.

Detaljplanen och detaljplaneändringen för centrumkvarteren i Böle gör det möjligt att bygga ett mångsidigt område för centrumfunktioner i en knutpunkt för kollektivtrafiken. Centrumkvarteret omfattar Böle järnvägsstation, metrostation och kollektivtrafikterminal, ett stråk som kopplar ihop områdena, ett torg, Bölebron, gatuområden, affärs- och kontorslokaler, offentliga lokaler och bostäder.

Detaljplanearbetet för centrumkvarteret i Mellersta Böle bygger på delgeneralplanen för Mellersta Böle godkänd år 2006, de detaljplanemässiga planeringsprinciperna för den fortsatta planeringen godkända av stadsplaneringsnämnden år 2010 och stadsfullmäktiges beslut om resultatet för planerings- och byggtävlingen för området från år 2013.

I enlighet med planerings- och byggtävlingen för området åren 2011–2013 har byggrätt på sammanlagt cirka 193 000 m² vy anvisats i detaljplanen. Den nuvarande byggrätten i området är 13 500 m² vy (Böle station). Cirka 154 000 m² vy av byggrätten anvisas för byggande

av affärs- och verksamhetslokaler och 28 000 m² vy för bostäder. Byggrätten för bostäder betyder nya bostäder för cirka 700 invånare.

I enlighet med ett byggavtal som 29.1.2014 ingicks mellan Helsingfors stad, Senatfastigheter, Trafikverket och YIT Rakennus Oy är YIT Rakennus Oy förpliktat att färdigbygga 80 % av den totala ytan för centrumkvarteret inom 122 månader efter att den aktuella detaljplanen trätt i kraft. Centrumkvarteret kommer att bli ett kärnområde för stadsdelarna i Böle och en utvidgning för Helsingfors centrumområde.

Föredragandens motiveringar

I landskapsplanen för Nyland anges planområdet som ett område för centrumfunktioner som korsas av stambanan. I etapplandskapsplan 2 för Nyland tas planområdet upp som ett område för centrumfunktioner (rikscentrum). Området anges som ett område som ska förtätas.

I Generalplan 2002 för Helsingfors tas området upp som ett område för centrumfunktioner med en beteckning för metro/järnväg med stationer. Den aktuella detaljplanen och detaljplaneändringen stämmer överens med generalplanen.

I den underjordiska generalplanen för Helsingfors nr 11830/2 anges det en reservering för en metrolinje på avsnittet Kampen–Böle och för en parkeringsanläggning i Mellersta Böle. Den aktuella detaljplaneändringen strider inte mot den underjordiska generalplanen.

I delgeneralplanen för Mellersta Böle som vann laga kraft 18.8.2006 har planområdet anvisats som ett område för centrumfunktioner och delvis som en del av ett trafikområde ovanpå vilket man får bygga centrumfunktioner. En normativ gångförbindelse som också utgör en del av en regional grönförbindelse löper genom kvartersområdet i riktningen öster–väster. Det finns också ett normativt underjordiskt utrymme reserverat för metron i området. I delgeneralplanen anges det ny byggrätt på sammanlagt 60 000–80 000 m² vy väster om Böle station och 13 500–15 000 m² vy vid stationen.

För östra delen av området gäller detaljplan nr 8400 från år 1982. I detaljplanen har området reserverats som ett järnvägsområde med byggrätt på 13 500 m² vy för en järnvägsstation och lokaler som tjänar stationen. För västra delen av området gäller detaljplan nr 7850 från år 1979. I detaljplanen tas området upp som ett gatu- och parkområde. Mellersta delen av planområdet saknar detaljplan och har tidigare tjänat som en bangård.

Gatorna och ett område på cirka 2,2 hektar mellan den nuvarande Lokvägen och Bölegatan i planområdet är i Helsingfors stads ägo.

Finska staten äger de resterande cirka 9,7 hektaren av området. Senatfastigheter besitter ett område på cirka 3,7 hektar i planområdet och Trafikverket ett område på cirka 6,0 hektar.

Ett byggavtal om verkställandet av detaljplaneändringen har ingåtts 29.1.2014 mellan parterna, dvs. Helsingfors stad, Senatfastigheter, Trafikverket och YIT Rakennus Oy. YIT Rakennus Oy är förpliktat att färdigbygga 80 % av den totala ytan för centrumkvarteret inom 122 månader från att den detaljplan som gör det möjligt att bygga centrumet träder i kraft. Kostnads kalkylen (juni 2014) för stadens investeringar enligt byggavtalet åren 2014–2021 uppgår till cirka 157 miljoner euro. Dessutom medför förlängningen av spårvägslinjen 9 genom centrumkvarteret till Ilmala kostnader på cirka 12 miljoner euro åren 2015–2021.

För de samhällsekonomiska konsekvenserna av detaljplanen redogörs mer i detalj i bilaga 6.

Planeringsfaser och växelverkan

Stora områden för bostadshus, affärs- och kontorslokaler och allmänna byggnader har blivit lediga i Mellersta Böle på basis av en avsiktsförklaring mellan finska staten och Helsingfors stad. Spårtrafiken lämnade områdena år 2008 när hamnfunktionerna flyttades till Nordsjö. Enligt avtalet ska Helsingfors stad skrida till åtgärder i syfte att ändra detaljplanen eller göra upp en ny detaljplan.

Detaljplanearbetet på centrumkvarteret i Böle bygger på delgeneralplanen för Mellersta Böle godkänd år 2006. Detaljplaneringen inleddes år 2010. Stadsplaneringsnämnden godkände de detaljplanemässiga principerna för den fortsatta planeringen 26.8.2010.

Det har ordnats en planerings- och byggtävling i två faser för området åren 2011–2013. Stadsfullmäktige beslutade 13.11.2013 välja YIT Rakennus Oy med förslaget Tripla till tävlingens vinnare. Detaljplanearbetet fortsatte på basis av det vinnande förslaget i tävlingen. Förslaget hölls framlagt på stadsplaneringskontorets informations- och utställningslokal Plattformen. Utställningen fick cirka 10 000 besökare och det var möjligt att ge respons i den elektroniska gästboken för utställningen.

Omfattande myndighetssamarbete bedrevs under beredningen av detaljplanen och i samband med ordnandet av planerings- och byggtävlingen för området. Under beredningen ordnades myndigheternas samråd i enlighet med 66 § i markanvändnings- och

14.01.2015

Kaj/19

bygglagen. De upptagna frågorna har beaktats i beredningen av detaljplanen och detaljplaneändringen.

Deltagandet och växelverkan ordnades i enlighet med programmet för deltagande och bedömning.

Fyra åsikter framfördes om utkastet till detaljplaneändring. De har beaktats i planläggningen.

Förslaget till detaljplan och detaljplaneändring hölls offentligt framlagt 12.9–13.10.2014. Det kom in en anmärkning.

Anmärkning

I anmärkningen framfördes det bland annat att detaljplanehandlingarna ska omfatta fler illustrationer ur fotgängarnas perspektiv och att centrumet ska ha fler affärslokaler som vetter mot gatan. Man önskade att särskilt avseende ska fästas vid gångförbindelserna mellan Bölebron och plattformarna, och tackade för det stora antalet cykelplatser i utkastet till detaljplan.

Anmärkningen och genmälet till denna är tillgängliga i beslutshistorien (Kaupunkisuunnittelulautakunta 16.12.2014, 422 §).

Stadsplaneringsnämnden beslutade att anmärkningen inte ger anledning till att ändra förslaget till detaljplan och detaljplaneändring.

Utlåtanden

Närings-, trafik- och miljöcentralen i Nyland (NTM-centralen), Trafikverket, Museiverket, Helen Elnät Ab, polisinrättningen i Helsingfors, samkommunen Helsingforsregionens trafik (HRT), samkommunen Helsingforsregionens miljötjänster (HRM), stadsbiblioteket, fastighetsnämnden, utbildningsverket, räddningsnämnden, byggnadstillsynsverket, nämnden för allmänna arbeten, miljönämnden, finska arbetarinstitutet och affärsverket Helsingfors stads trafikverk (HST) gav utlåtande om förslaget. Bostadsproduktionsbyrån, idrottsverket, ungdomscentralen och social- och hälsovårdsverket meddelade att de inte ger utlåtande i frågan. Stadsmuseet meddelade att det inte ger utlåtande i frågan eftersom Museiverket är en av utlåtandegivarna.

NTM-centralen konstaterar att detaljplanen gör det möjligt att bygga Ringbanan, centrumslingan, ett tilläggsspår och en ny metrostation, och erbjuder därigenom möjligheter att utveckla spårtrafiken. Detaljplanen uppfyller kraven i markanvändnings- och bygglagen i fråga om styrning av handelns lokalisering och främjar konkurrensen inom handelsbranschen.

NTM-centralen framför i sitt utlåtande påpekanden om detaljplanebestämmelser som gäller lösningsprinciperna för luftintag i byggnaderna. Dessutom föreslog NTM-centralen att bestämmelserna ska kompletteras med flera bestämmelser om vibration, stombuller och trafikbuller. NTM-centralen rekommenderar att bestämmelserna om öppettiderna för de allmänna fotgångsområdena inne i centrumet ska strykas i detaljplanen eftersom de i praktiken leder till att ändring av öppettiderna förutsätter detaljplaneändring eller beslut om avvikelse från detaljplanen.

Trafikverket konstaterar att Trafikverkets områdesbehov för tilläggsspår har beaktats i förslaget till detaljplan. Museiverket konstaterar att detaljplanen har avsevärda indirekta konsekvenser i den omgivande byggda kulturmiljön utöver rivningen av den gamla stationsbyggnaden. Förnyandet av centrumkvarteret i Böle harmoniserar sin omgivning som helhet på ett positivt sätt genom att det i stället för den nuvarande bron skapas en förbindelse genom byggda kvarter från Östra Böle till Västra Böle.

Fastighetsnämnden konstaterar att förslaget stämmer överens med byggavtalet för centrumkvarteret i Mellersta Böle, godkänd av stadsfullmäktige 13.11.2013. Affärsverket HST konstaterar att detaljplanen gör det möjligt att enligt reserveringarna bygga en kollektivtrafikterminal och en metrostation och anlägga ett separat spårvägsfält på Bölebron. Nämnden för allmänna arbeten konstaterar att anslag för byggande av de allmänna områdena i Mellersta Böle har reserverats i förvaltningens budget för åren 2014–2021.

I de övriga utlåtandena angav man bland annat att särskilt avseende ska fästas vid säkerheten för barn och unga att röra sig i området, säkerheten på den kommande byggplatsen, indelningen av byggarbetena i faser och luftkvaliteten i området. Dessutom framförde man att detaljplanen ska kompletteras med bestämmelser om bland annat tekniska lösningar.

Utlåtandena framgår i sin helhet av beslutshistorien och utlåtandena i sammandrag och genmälena till dessa anges i rapporten om växelverkan (bilaga 8).

Ändringar i förslaget till detaljplan och detaljplaneändring

Följande ändringar har gjorts i förslaget till detaljplan och detaljplaneändring med anledning av utlåtandena:

- Med anledning av NTM-centralens utlåtande har en bestämmelse om förebyggande av miljöstörningar kompletterats med att man ska fästa särskilt avseende vid placeringen

av byggnadernas luftintag och filtrens effekt i den fortsatta planeringen.

- Med anledning av NTM-centralens, miljönämndens och HRM:s utlåtanden har en bestämmelse om förebyggande av miljöstörningar lagts till detaljplanen. Enligt bestämmelsen ska man i planeringen av Lokvägens gaturum och dess miljö fästa särskilt avseende vid att bekämpa bullret från väg- och tågtrafiken och minimera utsättningen för luftföroreningar.
- Med anledning av NTM-centralens och byggnadstillsynsverkets utlåtanden har en bestämmelse lagts till detaljplanen. Enligt bestämmelsen ska balkongerna i kvartersområdet C inglasas.
- Med anledning av NTM-centralens och byggnadstillsynsverkets utlåtanden har en bestämmelse om området med beteckningen LR/u lagts till detaljplanen. Enligt bestämmelsen ska man anvisa en tillräcklig ljudisoleringsförmåga för byggnadernas yttre skal i bygglovet.
- Med anledning av byggnadstillsynsverkets utlåtande har fastställandet av byggrätten för kvarteret med beteckningen LHA-1 förtydligats i detaljplanen genom att stryka bestämmelsen om den exakta maximala ytan för kontorslokalerna i nivån +32.
- Med anledning av miljönämndens utlåtande har detaljplanebeskrivningen kompletterats med uppgifter om den samutnyttjande parkeringens betydelse i detaljplaneområdet.
- Med anledning av Helen Elnät Ab:s utlåtande har kartbilagan över datakommunikationsförbindelserna och energiförsörjningen uppdaterats genom att anvisa den befintliga kabeln med medelspänning på kartan.

Övriga ändringar:

- Byggnadsytan med beteckningen kl-1 i kvarteret 17103 har utvidgats mot söder och hushöjden i stationsbyggnadens mellersta del har höjts med fyra meter för att möjliggöra högre rumshöjd. Ändringarna är av teknisk karaktär och de har inga konsekvenser för markanvändningen bland annat vad byggrätten beträffar. Parterna har blivit separat hörda om ändringarna och de har ingenting att påpeka om dem.

Vissa tekniska justeringar som inte ändrar förslagets innehåll har dessutom gjorts i detaljplanen. Ändringarna är inte väsentliga och förslaget behöver därför inte läggas fram på nytt.

Beslutsförslaget stämmer överens med stadsplaneringsnämndens framställning. Stadsplaneringskontoret har gjort vissa mindre ändringar

14.01.2015

Kaj/19

och justeringar av teknisk karaktär i förslaget. För dessa redogörs ovan.

Föredragande

Stadsstyrelsen

Upplysningar

Katri Erroll, stf. stadssekreterare, telefon: 310 36024
katri.erroll(a)hel.fi

Anna Villeneuve, förvaltningsexpert, telefon: 310 36045
anna.villeneuve(a)hel.fi

Bilagor

- 1 Asemakaava- ja asemakaavan muutosehdotuksen nro 12261 kartta, osa 1/4, päivätty 19.8.2014, muutettu 18.12.2014
- 2 Asemakaava- ja asemakaavan muutosehdotuksen nro 12261 kartta, osa 2/4, päivätty 19.8.2014, muutettu 18.12.2014
- 3 Asemakaava- ja asemakaavan muutosehdotuksen nro 12261 kartta, osa 3/4, päivätty 19.8.2014, muutettu 18.12.2014
- 4 Asemakaava- ja asemakaavan muutosehdotuksen nro 12261 kartta, osa 4/4, päivätty 19.8.2014, muutettu 18.12.2014
- 5 Asemakaava- ja asemakaavan muutosehdotuksen nro 12261 selostus, päivätty 19.8.2014, muutettu 18.12.2014 (2)
- 6 Yhdyskuntataloudelliset vaikutukset
- 7 Havainnekuva 19.8.2014
- 8 Vuorovaikutusraportti liitteineen 23.6.2010, täydennetty 10.8.2010, 19.8.2014 ja 18.12.2014
- 9 Osa päätöshistoriaa
- 10 Viranomaisneuvottelun muistio 31.3.2014
- 11 Toteutus sopimus, tiivistelmä

Bilagematerial

- 1 Sijaintikartta
- 2 Ilmakuva

Utdrag

Utdrag

Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Bilagor till utdrag

Kunnallisvalitus, yleiskaavan, asemakaavan, rakennusjärjestyksen hyväksyminen

Förslagstext

Bilaga 1

Bilaga 2

Bilaga 3

Bilaga 4

Bilaga 5

Bilaga 6

Bilaga 7

14.01.2015

Kaj/19

Bilaga 8

Bilaga 9

Helen Sähköverkko Oy
Helsingin poliisilaitos
Helsingin seudun
ympäristöpalvelut -kuntayhtymä
Helsingin seudun liikenne -
kuntayhtymä
Liikennevirasto
Museovirasto,
kulttuuriympäristön suojelu
Senaatti-kiinteistöt
YIT Rakennus Oy

Förslagstext

Förslagstext

För kännedom

Kaupunkisuunnittelulautakunta
Kaupunginkirjasto
Kiinteistölautakunta
Liikennelaitos -liikelaitos (HKL)
Opetusvirasto
Pelastuslautakunta
Rakennusvalvontavirasto
Suomenkielinen työväenopisto
Yleisten töiden lautakunta
Ympäristölautakunta

Beslutshistoria

Kaupunginhallitus 07.01.2015 § 8

HEL 2013-015432 T 10 03 03

Päätös

Kaupunginhallitus päätti esittää kaupunginvaltuustolle seuraavaa:

Kaupunginvaltuusto päättää hyväksyä 17. kaupunginosan (Pasila) kortteleiden 17103 - 17104 ja katu- ja rautatiealueiden asemakaavaehdotuksen sekä katu-, puisto- ja rautatiealueiden asemakaavan muutosehdotuksen 19.8.2014 päivätyn ja 18.12.2014 muutetun piirustuksen numero 12261 mukaisena ja asemakaavaselostuksesta ilmenevin perustein.

Esittelijä

apulaiskaupunginjohtaja
Pekka Sauri

14.01.2015

Kaj/19

Lisätiedot

Katri Erroll, vs. kaupunginsihteeri, puhelin: 310 36024
katri.erroll(a)hel.fi

Anna Villeneuve, hallintoasiantuntija, puhelin: 310 36045
anna.villeneuve(a)hel.fi

Kaupunkisuunnitteluvirasto 18.12.2014

HEL 2013-015432 T 10 03 03

Ksv 0870-1

17. kaupunginosan (Pasila) kortteleiden 17103–17104 ja katu- ja rautatiealueiden asemakaavaehdotuksesta ja katu-, puisto- ja rautatiealueiden asemakaavan muutosehdotuksesta annetut lausunnot.

Kaupunkisuunnittelulautakunta päätti 19.8.2014 puoltaa 19.8.2014 päivätyn asemakaava- ja asemakaavan muutosehdotuksen hyväksymistä.

Pasilan keskustakorttelin asemakaava ja asemakaavan muutos mahdollistaa monipuolisen keskustatoimintojen alueen rakentamisen joukkoliikenteen solmukohtaan. Keskustakortteliin kuuluu Pasilan asema, metroasema, joukkoliikenneterminaali, alueita yhdistävä raitti toreineen, Pasilansilta ja katualueita, liike- ja toimistotiloja, julkisia tiloja sekä asuntoja. Pasilan keskustakorttelin asemakaavatyön pohjalla on vuonna 2006 hyväksytty Keski-Pasilan osayleiskaava, vuonna 2010 kaupunkisuunnittelulautakunnan jatkosuunnittelun pohjaksi hyväksymät asemakaavalliset suunnitteluperiaatteet ja kaupunginvaltuuston vuonna 2013 tekemä päätös alueen suunnittelu- ja toteutuskilpailun ratkaisusta.

Alueesta vuosina 2011–2013 käydyn suunnittelu- ja toteutuskilpailun pohjalta asemakaavassa on osoitettu rakennusoikeutta yhteensä noin 193 000 k-m². Nykyinen rakennusoikeus alueella on 13 500 k-m² (Pasilan asema). Rakennusoikeudesta noin 154 000 k-m² on osoitettu liike- ja toimitilarakentamiseen ja 28 000 k-m² asuntorakentamiseen. Asuntorakentamisen määrä tarkoittaa asuntoja noin 700 asukkaalle. Helsingin kaupungin, Senaatti-kiinteistöjen, Liikenneviraston ja YIT Rakennus Oy:n välillä 29.1.2014 tehdyn toteutussopimuksen mukaisesti YIT Rakennus Oy:llä on velvollisuus rakentaa Keskustakorttelin kokonaiskerrosalasta valmiiksi 80 % 122 kuukauden kuluessa tämän asemakaavan voimaantulosta. Keskustakortteli tulee muodostamaan Pasilan kaupunginosien ytimen ja laajennuksen Helsingin keskusta-alueelle.

14.01.2015

Kaj/19

Asemakaava- ja asemakaavan muutosehdotus on ollut julkisesti nähtävillä 12.9.–13.10.2014.

Ehdotuksesta lausunnon antoivat kaupunginkirjasto, kiinteistölautakunta, opetusvirasto, pelastuslautakunta, rakennusvalvontavirasto, yleisten töiden lautakunta, suomenkielinen työväenopisto, Liikennelaitos -liikelaitos (HKL), Helen Sähköverkko Oy, Helsingin poliisilaitos, Helsingin seudun liikenne (HSL), HSY - kuntayhtymä, ympäristölautakunta, Liikennevirasto, Museovirasto ja Uudenmaan ELY-keskus. Asuntotuotantotoimisto, liikuntavirasto, nuorisosiainkeskus ja sosiaali- ja terveystyövirasto ovat ilmoittaneet, että heillä ei ole lausuttavaa asiasta. Kaupunginmuseo on ilmoittanut, että se ei lausu asiasta koska museovirasto on lausunnon antaja. Ehdotuksesta tehtiin 1 muistutus.

Kaupunginkirjasto toteaa, että on tärkeää että uudistamisen myötä Pasilan kirjaston saavutettavuus ja näkyvyys paranevat huomattavasti ja, että Keskustakorttelin uudistaminen kohentaa ympäristöä myönteisellä tavalla.

Kiinteistölautakunta toteaa, että ehdotus mahdollistaa monipuolisen keskustatoimintojen korttelialueen rakentamisen Pasilan aseman yhteyteen joukkoliikenteen solmukohtaan. Ehdotus on kaupunginvaltuuston 13.11.2013 hyväksymän Keski-Pasilan keskustakorttelia koskevan toteutus sopimuksen mukainen. Kiinteistölautakunta puoltaa asemakaava- ja asemakaavamuutosehdotuksen hyväksymistä.

Opetusvirasto toteaa, että lasten ja nuorten liikkumisen turvallisuus tulee ottaa huomioon koko Pasilan alueella.

Pelastuslautakunta toteaa, että tulevan työmaan turvallisuuteen sekä toteutuksen vaiheistukseen on kiinnitettävä erityistä huomiota koko rakentamisen ajan.

Rakennusvalvontavirasto toteaa, että asemakaavan pohjautuminen olemassa olevaan suunnitelmaan, jonka rakentamisesta on solmittu toteutus sopimus, on tilanteena poikkeuksellinen. Tässä tilanteessa on perusteltua kirjata huolellisesti suunnitelman ominaisuudet yksityiskohtaisesti ja selkeästi asemakaavaan. Asemakaavan taustalla oleva kilpailuvaiheen suunnitelma on ansiokas ja idearikas. Asemakaavalla tulee varmistaa tämän toteutumisen laadukkaasti. Rakennusvalvontavirasto esittää kaavaa täydennettävän usealla arkkitehtuurin laatutasoa, rakennusoikeusmäärityksiä, pysäköintipaikkavelvoitteita ja teknisiä ratkaisuja koskevalla määräyksellä.

Yleisten töiden lautakunta toteaa, että viraston talousarviosuunnitelmassa on varauduttu vuosina 2014 - 2021 Keski-Pasilan yleisten alueiden toteuttamiseen. Yleisten töiden lautakunta puoltaa asemakaava- ja asemakaavan muutosta.

Suomenkielinen työväenopisto toteaa, että monipuolisen keskustatoimintojen alueen rakentaminen on hyvin perusteltu ja tarpeellinen.

Liikennelaitos -liikelaitos (HKL) toteaa, että kaava mahdollistaa joukkoliikenneterminaalin ja metroaseman varauksen toteuttamisen sekä raitioliikenteen toimimisen erotulla kaistalla Pasilansillalla.

Helen sähköverkko Oy esittää, että asemakaavan selostuksen energiahuollon liitekarttaa täydennetään nykyisen keskijännitekaapelin merkinnällä reitillä Pasilansillan länsipää - Ratapihantie. Helen Sähköverkko Oy:llä ei ole kaavaehdotukseen huomautettavaa.

Helsingin poliisilaitos toteaa, että kaavan toteuttaminen aiheuttaa mittavia rakennusaikaisia erityisjärjestelyjä varsinkin liikenteen osalta ja, että liikennejärjestelyihin liittyvät suunnitelmat koskevat varsinaista lausuttavana olevaa aluetta laajempaa kokonaisuutta. Helsingin poliisilla ei ole kaavaehdotukseen huomautettavaa.

Helsingin seudun liikenne (HSL) toteaa, että aiempien kannanottojen ja lausuntojen lisäksi HSL:llä ei ole huomautettavaa kaavaehdotuksesta.

HSY -kuntayhtymä esittää lausunnossaan kantansa alueen vesihuoltoon, ilmaston suojeleluun ja ilmansuojeleluun liittyen.

Ympäristölautakunta toteaa, että korttelin kaava-alueen tie- ja raideliikenteen melusta, tärinästä ja runkomelusta sekä ilmanlaadusta on kaavoituksen yhteydessä tehty hyvät selvitykset ja tulosten pohjalta asuin- ja toimitiloille on annettu asianmukaiset kaavamääräykset haittojen torjumiseksi. Lausunnossa todetaan lisäksi, että katetussa tilassa, jossa Veturitie kulkee Keski-Pasilan keskuksen alitse, tulee liikennemääräennusteiden ja ilmanlaadun vertailumittaustietojen perusteella arvioituna olemaan huomattavan korkeat typpidioksidipitoisuudet, jotka ylittävät ilmanlaadun raja-arvot.

Liikennevirasto toteaa, että kaavaehdotuksessa on huomioitu Liikenneviraston aluetarpeet lisäraiteiden osalta.

Museovirasto toteaa, että kaavaehdotuksessa on asianmukaisesti todettu vaikutukset maisemaan, kaupunkikuvaan ja rakennettuun ympäristöön. Vanhan asemarakennuksen purkamisen lisäksi asemakaavalla on huomattavia välillisiä vaikutuksia ympäröivään

rakennettuun kulttuuriympäristöön. Kokonaisvaltaisesti tarkastellen Pasilan keskustakorttelin uudistaminen eheyttää ympäristöä myönteisellä tavalla luoden nykyisen sillan sijasta rakennettujen kortteleiden muodostaman yhteyden Itä- ja Länsi-Pasilan välille.

Kaupunkisuunnitteluvirasto toteaa, että asemakaavatyön yhteydessä sekä sitä edeltävän kilpailun valmistelussa ja ohjauksessa on tehty laajaa hallintokunta- ja viranomaisyhteistyötä. Yhteistyön tarkoitus on ollut mm. kartoittaa ja kirjata sellaisia laatutekijöitä, määräystarpeita, velvoitteita ja ratkaisumalleja, jotka ovat asemakaavan ja tulevan jatkotyön kannalta tärkeitä. Kaavaehdotus on laadittu tämän yhteistyön ja kaavoitukseen liittyvän muun vuorovaikutuksen tuloksia hyödyntäen. Lausuntojen pohjalta on tehty edelleen tarkistuksia mm. kaavaehdotuksen teknisiin määräyksiin.

Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus katsoo lausunnossaan (30.10.2014) selvitysten valossa osoitetun, että esitetty kaupan ratkaisu keskustatoimintojen alueella joukkoliikenteen ja kevyen liikenteen solmukohtadassa edistää sellaisen palveluverkon kehitystä, jossa asiointimatkojen pituudet ovat kohtuulliset ja liikenteestä aiheutuvat haitat mahdollisimman vähäiset. Näin ollen asemakaava täyttää maankäyttö- ja rakennuslain sisältövaatimukset kaupan sijainnin ohjauksen osalta sekä edistää kilpailua kaupan alalla.

ELY-keskus toteaa liikenteestä, että asemakaava mahdollistaa Kehäradan, Pissararadan, lisäraiteen sekä uuden metroaseman toteuttamisen ja tarjoaa näin mahdollisuudet raideliikenteen kehittämiseen. Lisäksi kaavalla mahdollistetaan raitiovaunu- ja linja-autoliikenteen joukkoliikenneterminaalin toteuttaminen Pasilan juna-aseman edustalle.

Lausunnossa todetaan, että hulevesimääräykset ovat asialliset ja että alueellinen ratkaisu on asianmukainen.

Kulttuuriympäristön osalta ei ole huomautettavaa.

ELY-keskuksen lausunnossa esitetään, että rakennusten ilmanottoon liittyviä ratkaisuperiaatteita tarkennetaan kaavamääräyksillä. Lisäksi ELY-keskus esittää kaavaa täydennettävän usealla tärinää, runkomelua ja liikennemelua koskevalla määräyksellä.

Kaupunkisuunnitteluvirasto toteaa, että kaavaehdotusta varten on alueelta laadittu ilmanlaatuselvitys, liikennemeluselvitys sekä runkomelu- ja tärinäselvitys. Rakennusten ilmanottoon liittyen, kaavaehdotusta on täydennetty siten, että huomiota tulee kiinnittää myös suodatuksen tehokkuuteen. Meluntorjunnan osalta kaavaan on lisätty LR/u -aluetta koskeva määräys, jonka mukaan rakennusten

ulkovaipan ääneneristävyuden riittävyys liikennemelua vastaan tulee osoittaa rakennusluvassa. Koska Veturitien katutila ja sen lähiympäristö tulevat jäämään voimakkaasti melun ja ilman epäpuhtauksien kuormittamiksi, on kaavassa annettu jatkosuunnittelumääräys, joka edellyttää asian huomioon ottamista.

Muissa lausunnoissa ei ollut huomautettavaa.

Lausunnot on referoitu tarkemmin ja niihin on annettu vastineet liitteenä olevassa vuorovaikutusraportissa.

Asemakaava- ja asemakaavan muutosehdotukseen tehdyt muutokset:

- ELY-keskuksen lausunnon johdosta on täydennetty ympäristöhäiriöiden torjuntaa koskevaa määräystä, jonka mukaan rakennusten ilmanottokehtien sijaintiin ja suodattamisen tehokkuuteen tulee kiinnittää erityistä huomiota jatkosuunnittelussa.
- ELY-keskuksen, Ympäristölautakunnan ja HSY -kuntayhtymän lausuntojen johdosta on lisätty ympäristöhäiriöiden torjuntaa koskeva määräys, jonka mukaan Veturitien katutilan ja sen ympäristön suunnittelussa tulee kiinnittää erityistä huomiota sekä tie- että junaliikennemelun torjuntaan sekä ilman epäpuhtauksille altistumisen minimoimiseen.
- ELY-keskuksen ja rakennusvalvontaviraston lausuntojen johdosta kaavaan on lisätty määräys, jonka mukaan C-korttelialueen parvekkeet tulee lasittaa.
- ELY-keskuksen ja rakennusvalvontaviraston lausuntojen johdosta on lisätty LR/u -aluetta koskeva määräys, jonka mukaan rakennusten ulkovaipan ääneneristävyuden riittävyys liikennemelua vastaan tulee osoittaa rakennusluvassa.
- Rakennusvalvontaviraston lausunnon johdosta on kaavan LHA-1 -korttelialueen rakennusoikeusmäärittelyä selkeytetty poistamalla tasolla +32 sijaitsevien toimistotilojen tarkkaa enimmäismäärää koskeva määräys.
- Ympäristölautakunnan lausunnon johdosta selostusta on täydennetty tiedoilla vuorottaispysäköinnin merkityksestä suunnittelualueella.
- Helen Sähköverkko Oy:n lausunnon johdosta kaavaselostuksen Tietoliikenne- ja energiahuoltokartta -liitettä on päivitetty siten, että siihen on merkitty nykyinen keskijännitekaapeli.

Muut tehdyt muutokset:

- Korttelin 17103 rakennusala kl-1 on laajennettu etelään ja asemarakennuksen keskiosan räystäskorkeutta on suuremman

14.01.2015

Kaj/19

huonekorkeuden mahdollistamiseksi nostettu 4 metrillä. Muutokset ovat luonteeltaan teknisiä eikä niillä ole esimerkiksi rakennusoikeuden osalta maankäytöllisiä vaikutuksia. Asianomaisia on kuultu muutoksesta erikseen, eikä heillä ole ollut asiaan huomautettavaa.

- Lisäksi kaavaan on tehty joitakin teknisluonteisia tarkistuksia, jotka eivät muuta ehdotuksen sisältöä.

Jatkotoimenpiteet

Helsingin kaupungin, Senaatti-kiinteistöjen, Liikenneviraston ja YIT Rakennus Oy:n välillä 29.1.2014 tehdyn toteutussopimuksen mukaisesti YIT Rakennus Oy:llä on velvollisuus rakentaa Keskustakorttelin kokonaiskerrosalasta valmiiksi 80 % 122 kuukauden kuluessa keskuksen toteuttamisen mahdollistavan asemakaavan voimaantulosta.

Kaupunkisuunnitteluviraston mielestä tehdyt muutokset eivät ole olennaisia, joten ehdotusta ei ole tarpeen asettaa uudelleen nähtäville. Muutoksista, joiden etua muutokset koskevat, on kuultu erikseen.

Lisätiedot

Dan Mollgren, projektipäällikkö, puhelin: 310 37326
dan.mollgren(a)hel.fi

Kaupunkisuunnittelulautakunta 16.12.2014 § 422

HEL 2013-015432 T 10 03 03

Ksv 0870_1

Päätös

Kaupunkisuunnittelulautakunta päätti antaa seuraavan vastauksen kaupungin perusteltuna kannanottona tehtyyn muistutukseen.

Muistutuksen sisältö

Muistutuksen (Mu1) tekijä toivoo, että kaava-asiakirjoissa olisi enemmän kuvaluonnoksia siitä perspektiivistä josta rakennuksia ja katutilaa yleensä katsotaan, eli jalankulkijan korkeudelta.

Jos kortteleista halutaan oikeasti keskus eikä vain kauppakeskusta, tulisi katutilojen ja kulkureittien avautua useampaan suuntaan. Keskuksen pohjoisreuna Firdonkadulle tulisi ehdottomasti saada kadulle avautuvaa liiketilaa, jotta syntyisi tavoiteltua urbaania kaupunkielämää. Samoin korttelin juuren tulisi avautua länsipuolelle enemmän kivijalkaliikkeiden kautta.

Kortteleiden läpi itä-länsi ja pohjois-etelä - suunnassa vaadituista muutamista kulkureiteistä tulee ehdottomasti pitää kiinni. Kulku Pasilansillalta raiteille tulee olla mahdollisimman sujuva, eli liukuportaat olisi hyvä saada hieman lähemmäs sisäänkäyntiä ja niitä tarvitaan varsinkin Pisaran myötä toiset, koska nykyiset ovat jo ruuhkaiset. On erittäin hyvä että Pasilansillalle saadaan omat kaistat sekä raitiovaunuille että linja-autoille kuin pyörillekin. Firdonkadun ajoramppien sijoittelu tulee toteuttaa huolellisesti, jotta katutila säilyy viihtyisänä korttelin pohjoisreunalla. Keskuksen pysäköintipaikkojen käyttö tulisi toteuttaa yhdessä pohjoispuolisen korttelin asuintalojen kanssa. Suhteessa korttelin asukkaisiin, työntekijöiden ja saavutettavuuteen vähemmälläkin määrällä paikkoja tulisi pärjätä. Suuri polkupyöräpaikkojen määrä on erittäin tervetullutta.

Rakennusten muoto ja massoittelu on hyvin pasilalaista, ympäristöönsä sopivaa mutta vaatii ehdottomasti sen, että laadukkaiden materiaalien ja värien käyttöä valvotaan ja edellytetään tarkasti.

Vastine

Kaupunkisuunnitteluviraston info- ja näyttelytila Laiturilla järjestettiin 6.2.–26.4.2014 Pasila 3.0 -niminen näyttely, jossa esiteltiin käydyn suunnittelu- ja toteutuskilpailun voittajaehdotusta. Näyttely keräsi noin 10 000 kävijää. Näyttelyssä oli esillä pienoismalli, 3d-havainnemateriaalia ja mm. perspektiivikuvia. Kaavaehdotus perustuu näyttelyssä esillä olleeseen voittajaehdotukseen. Kaavaehdotukseen ei ole sisällytetty kaikkea kaavatyön aikana esillä ollutta aineistoa.

Keskuksen katutaso julkisivuista Firdonkadun ja Pasilankadun suuntaan on kaavassa määrätty, että katutasosta likimääräiselle tasolle +32 julkisivupinnoissa tulee käyttää innovatiivisia, valoa läpäiseviä rakenteita, kuten alumiinivaahtoa ja julkisivuaukotuksen tulee muodostua erikokoisista pyöreistä aukoista. Määräyksellä luodaan siten edellytykset näyteikkunamaiselle ilmeelle, mutta liiketilöiden avautumisesta tiettyihin suuntiin ei ole tarkemmin määrätty kaavassa. Kaavaehdotuksessa on lisäksi määrätty, että Veturitien suuntaan, likimääräisten tasojen +16 ja +21 välissä, vähintään puolet julkisivupinnasta tulee olla lasijulkisivua jalankulun tasossa.

Keskustakorttelin jalankulkureitistön jatkuvuuden turvaaminen on ollut yksi kaavatyön keskeinen tavoite. Kaavaehdotuksessa on määrätty, että yleiselle jalankululle varattuja reittejä (yjk ja yjk-as) tulee rakentaa itä-länsi- ja pohjois-eteläsuuntaisesti keskustakorttelin läpi kulkeviksi.

Kaavatyön yhteydessä tehty liikennesuunnittelu on tehty yhteistyössä mm. liikenneviraston, HKL:n ja HSL:n kanssa. Kaavaehdotuksessa on siten pyritty luomaan mahdollisimman hyvä liikkumisympäristö

viikkaasti liikennöidyllä alueella. Kaavaehdotuksen polkupyöräpaikkoja koskevat määräykset tarkoittavat, että keskuksen valmistuessa keskustakorttelissa on yli 3 000 polkupyöräpaikkaa. Kaavassa on erikseen määrätty, että Pasilan asema-alueelle ja sen läheisyyteen on toteutettava 500 joukkoliikenteen liityntäpolkupyöräpaikkaa, joista 250 tulee sijaita sisätiloissa.

Samalla lautakunta päättää, ettei muistutus anna aiheutta muuttaa asemakaava- ja asemakaavan muutosehdotusta.

Lisäksi lautakunta päättää tarkastaa pöytäkirjan tämän asian osalta heti.

19.08.2014 Ehdotuksen mukaan

10.12.2013 Ehdotuksen mukaan

Esittelijä

asemakaavapäällikkö
Olavi Veltheim

Lisätiedot

Dan Mollgren, projektipäällikkö, puhelin: 310 37326
dan.mollgren(a)hel.fi
Kaisu Tähtinen, johtava lakimies, puhelin: 310 37035
kaisu.tahtinen(a)hel.fi

Kiinteistölautakunta 13.11.2014 § 541

HEL 2013-015432 T 10 03 03

Lausunto

Kiinteistölautakunta antoi kaupunkisuunnittelulautakunnalle 17. kaupunginosan (Pasila) kortteleita 17103 ja 17104 sekä katu- ja rautatiealueita koskevasta asemakaava- ja asemakaavamuutosehdotuksesta nro 12261 seuraavan lausunnon:

Kiinteistölautakunta puoltaa asemakaava- ja asemakaavamuutosehdotuksen hyväksymistä. Ehdotus mahdollistaa monipuolisen keskustatoimintojen korttelialueen rakentamisen Pasilan aseman yhteyteen joukkoliikenteen solmukohtaan. Ehdotus on kaupunginvaltuuston 13.11.2013 hyväksymän Keski-Pasilan keskustakorttelia koskevan toteutussopimuksen mukainen.

Esittelijä

osastopäällikkö
Juhani Tuuttila

Lisätiedot

Postadress

PB 10
00099 HELSINGFORS STAD
kaupunginkanslia@hel.fi

Besöksadress

Norra esplanaden 11-13
Helsingfors 17
<http://www.hel.fi/kaupunginkanslia>

Telefon

+358 9 310 1641
Telefax
+358 9 655 783

FO-nummer

0201256-6

Kontonr

FI0680001200062637
Moms nr
FI02012566

Pasi Lehtiö, toimistopäällikkö, puhelin: 310 36448
pasi.lehtio(a)hel.fi

Liikennelaitos -liikelaitos (HKL) HKL-Infrapalvelut 5.11.2014

HEL 2013-015432 T 10 03 03

Kaupunkisuunnitteluvirasto on pyytänyt HKL:ltä lausuntoa Keski-Pasilan keskustakorttelin asemakaavasta ja asemakaavan muutoksesta nro 12261. Suunnittelualueeseen kuuluu Pasilan asema, metroasema, joukkoliikenneterminaali, alueita yhdistävä raitti toreineen, Pasilansilta ja katualueita, liike- ja toimistotiloja, julkisia tiloja sekä asuntoja. Alueesta käydyn suunnittelu- ja toteutuskilpailun pohjalta asemakaavassa on osoitettu rakennusoikeutta yhteensä n. 193 000 k-m².

Keskustakortteli tulee muodostamaan Pasilan kaupunginosien ytimen ja laajennuksen Helsingin keskusta-alueelle. Alue tulee toimimaan joukko-, jalankulku-, pyöräily- ja ajoneuvoliikenteen solmukohtana. Kaava mahdollistaa joukkoliikenneterminaalin ja metroaseman varauksen toteuttamisen sekä raitioliikenteen toimimisen erotulla kaistalla Pasilansillalla. HSL Raitioliikenteen linjastosuunnitelma 2017–2024 -luonnoksen (17.3.2014) toteutuessa Keski-Pasilan lävitse kulkee tulevaisuudessa 3 raitiotielinjaa (linjat 2,9 ja 7).

HKL on osallistunut Pasilan keskustakorttelin suunnittelukilpailuun antamalla asiantuntija-apua metroaseman varauksen, raitiotieradan sekä joukkoliikenneyhteyksien suunnittelun osalta. HKL on tuonut suunnittelu- ja toteutuskilpailun yhteydessä esille niitä seikkoja, jotka HKL näkee olennaisina ja välttämättöminä joukkoliikenteen toteuttamisen kannalta.

Koska alueelle ollaan kaavoittamassa asuinkiinteistöjä sekä muuta melulle ja tärinälle häiriöherkkää toimintaa, HKL pitää tärkeänä, että rakennusmääräyksissä ja kiinteistöjen sijoittelussa huomioidaan raitioliikenteen melu- ja tärinähaitat. Joukkoliikenteen toimintaedellytykset tulee huomioida hankkeen rakentamisvaiheessa työnaikaisissa järjestelyissä.

Suunnittelualueella on omat raitiovaunukaistat Pasilansillalla sekä joukkoliikenteelle erotettu väylä Pasilankadulla. Nämä ratkaisut parantavat osaltaan joukkoliikenteen sujuvuutta. Pasilansillalle, Pasilan aseman edustalle, on suunniteltu joukkoliikenneterminaali, joka mahdollistaa linja-auto ja raitiovaunuvaihtopysäkkien keskittämisen juna-aseman viereen. Bussi- ja raitiovaunupysäkkien keskittäminen

joukkoliikenneterminaaliin ja eri kulkumuotojen eriyttäminen
terminaalissa selkeyttää osaltaan joukkoliikenteen toimintaa.

Asemakaavassa osoitettu ja hankkeen toteutussopimukseen kuuluva
metroasema parantaa mahdollisuuksia kehittää seudun
joukkoliikenneverkkoa. Kaavassa tulee metroaseman
toteutusvarauksen osalta huomioida suunniteltujen kulkuyhteyksien
toteuttamismahdollisuudet tulevaisuudessa muihin maanalaisiin tiloihin
ja maan tasalle. Lisäksi metroaseman tarvitsemien pystykuilujen ja
muiden teknisten tilojen varaukset tulee mahdollisuuksien mukaan
huomioida myös kaavassa.

19.6.2014 Lausunto annettu

Lisätiedot

Jaakko Laurila, projekti-insinööri, puhelin: 310 22691
jaakko.laurila(a)hel.fi

Pelastuslautakunta 04.11.2014 § 112

HEL 2013-015432 T 10 03 03

Lausunto

Pelastuslautakunta antoi seuraavan lausunnon
kaupunkisuunnitteluvirastolle Pasilan keskustakorttelin (17.
kaupunginosa, korttelin 17103 ja 17104) asemakaavasta ja
asemakaavan muutoksesta nro. 12289:

Purkutöiden ja työmaan turvallisuuteen sekä toteutuksen
vaiheistukseen on kiinnitettävä erityistä huomiota koko rakentamisen
ajan. Lisäksi tulee varmistaa ajoyhteydet pelastuslaitoksen yksiköille
raiteiden länsisivulle mahdollisen raideliikenneonnettomuuden varalta
koko rakennustyön ajan. Työmaa aikana muuttuvista ajojärjestelyistä
tulee informoida pelastuslaitosta reaaliaikaisesti.

Pelastuslaitosta tulee informoida työmaan vaikutuksista Länsi-Pasilaan
suuntautuvaan hälytysajoneuvoliikenteeseen.

Tähän päätökseen ei saa hakea muutosta, koska se koskee asian
valmistelua. Sovellettava lainkohta: Kuntalaki 91 §.

Esittelijä

vs. pelastuskomentaja
Jorma Lilja

Lisätiedot

Pekka Ronkainen, vanhempi palotarkastaja, puhelin: 31031238
pekka.ronkainen(a)hel.fi

14.01.2015

Kaj/19

Ympäristölautakunta 04.11.2014 § 320

HEL 2013-015432 T 10 03 03

Lausunto

Ympäristölautakunta antoi seuraavan lausunnon.

Pasilan keskustakortteli on paitsi joukkoliikenteen tärkeä solmukohta myös katuliikenteen merkittävä läpiajokohta. Korttelin kaava-alueen tie- ja raideliikenteen melusta, tärinästä ja runkomelusta sekä ilmanlaadusta on kaavoituksen yhteydessä tehty hyvät selvitykset ja tulosten pohjalta asuin- ja toimitiloille on annettu asianmukaiset kaavamääräykset haittojen torjumiseksi.

Keskustakorttelin ali kulkee katettuna Veturitie, jonka liikennemäärän ennakoidaan tulevaisuudessa olevan noin 37 000 ajoneuvoa vuorokaudessa. Korttelin jatkosuunnittelussa ja toteutuksessa on tärkeää huomioida melu- ja ilmanlaatuhaittojen välttäminen myös matkustajien ja kevyen liikenteen käyttäjien liikkumisympäristöissä ja pysäkeillä.

Ilmanlaadun huomioiminen

Katetussa tilassa ja tunneleissa liikenteen päästöt eivät pääse laimenemaan, jolloin ilmansaastepitoisuudet voivat nousta huomattavan korkeiksi. Esimerkiksi Eliel Saarisen tien joukkoliikennetunnelissa Huopalahden aseman pysäkillä ilmanlaatua on mitattu HSY:n passiivikeräinmittauksilla v. 2011 alkaen. Typpidioksidipitoisuus on ylittänyt VN:n ilmanlaatuasetuksella typpidioksidille asetetun vuosiraja-arvon 40 ug/m³ ja pitoisuudet ovat olleet jopa korkeampia kuin vilkkaimmissa katukuiluissa, vaikka tunnelin liikennemäärä on erittäin vähäinen. Tunnelissa saavat ajaa vain bussit ja taksit. Tunnelissa mitatut vuosikeskiarvot ovat vaihdelleet 48-53 ug/m³.

Ilmanlaadun raja-arvot on asetettu terveysperustein eivätkä ne saa ylittyä alueilla, joille ihmisillä on pääsy. Raja-arvot eivät ole voimassa väyläalueilla, mutta kevyen liikenteen väylillä ja bussipysäkeillä niitä täytyy noudattaa. Jos ilmanlaadun raja-arvot ylittyvät, kunta on velvollinen laatimaan ilmansuojelusuunnitelman ja ryhtymään toimenpiteisiin ylittymisen estämiseksi. Helsinki on saanut jatkoaikaa typpidioksidiraja-arvon noudattamiselle vuoteen 2015 saakka, mutta raja-arvo ylittyy edelleen vilkkaimmissa katukuiluissa. Raja-arvoylitysalueita ei tule rakentaa lisää.

Katetussa tilassa, jossa Veturitie kulkee Keski-Pasilan keskuksen alitse, tulee liikennemääräennusteiden ja ilmanlaadun vertailumittaustietojen perusteella arvioituna olemaan huomattavan korkeat typpidioksidipitoisuudet, jotka ylittävät ilmanlaadun raja-arvot. Suunnitteluaineistoon sisältyvässä ilmanlaatuselvityksessä ei ole arvioitu tämän katetun tilan ilmanlaatua. Ihmisten altistumisen vähentämiseksi bussipysäkkejä ja kevyen liikenteen väyliä ei tule sijoittaa samaan tilaan autoliikenteen kanssa, vaan ne on eristettävä liikenteestä esimerkiksi lasiseinällä tai vastaavalla ratkaisulla siten, että tiloissa on oma erillinen ilmanvaihto turvaamassa ilmanlaatuolosuhteet.

Melun huomioiminen

Veturitien katettu osuus kevyen liikenteen väylineen ja pysäkkeineen on pakokaasupäästöjen lisäksi melun kuormittama, mikä puoltaa autoliikenteestä eristettyjen tilojen järjestämistä katteen alle. Myös meluselvityksessä esitetyn akustisen vaimennusverhouksen käyttö on suositeltavaa.

Jatkosuunnittelussa myös ilmavaihtovaihtohormien aiheuttaman melun vaimennukseen tulee alueella kiinnittää erityistä huomiota, jotta saavutetaan rakentamismääräyskokoelmassa oleva määräys LVIS-laitteiden aiheuttamasta ympäristömelusta.

Koko kaava-alueella kannattaa panostaa ääniympäristön suunnitteluun. Melutason ohjearvojen saavuttamisen lisäksi suunnittelun tavoitteena tulee olla akustisesti laadukas asumisympäristö ja julkinen tila.

Hulevesien käsittely

Kaavamääräysten mukaan korttelialueilla ja niiden ulokeilla mitoitussateesta syntyvät hulevedet tulee imeyttää tai kierrättää kokonaan. Edelleen hulevesien määrästä puolet tulee johtaa pois syntypaikaltaan hidastavilla ja viivyttävillä tekniikoilla maaperään imeytettäväksi. Ympäristölautakunta pitää tärkeänä, että uusien kaavoitettavien alueiden hulevesien käsittelyssä noudatetaan kaupungin hyväksymän hulevesistrategian toimintaperiaatteita.

Pyörä- ja autopaikat

Keskustakortteliin rakennetaan ehdotuksen mukaisesti 3 400 pyöräpaikkaa, joista 500 on tarkoitettu liityntäpysäköintiin. Autopaikkoja on suunnitteilla yhteensä 2 400. Kaavaselostuksessa tulee kertoa, miten korttelin poikkeuksellisen hyvä sijainti joukkoliikenteen solmukohdassa on huomioitu kaavan pysäköintinormeissa.

Muutoksenhaku

14.01.2015

Kaj/19

Tähän päätökseen ei voi hakea muutosta, koska se koskee asian valmistelua (Kuntal 91 §).

Esittelijä

ympäristönsuojelupäällikkö
Päivi Kippo-Edlund

Lisätiedot

Eeva Pitkänen, johtava ympäristöasiantuntija, puhelin: +358 9 310 31517
eeva.pitkanen(a)hel.fi

Yleisten töiden lautakunta 28.10.2014 § 407

HEL 2013-015432 T 10 03 03

Lausunto

Yleisten töiden lautakunta antoi kaupunkisuunnitteluvirastolle seuraavan lausunnon:

Asemakaavan muutos mahdollistaa monipuolisen keskustatoimintojen alueen rakentamisen joukkoliikenteen solmukohtaan. Keskustakortteliin kuuluu Pasilan asema, metroasema, joukkoliikenneterminaali, alueita yhdistävä raitti toreineen, Pasilansilta ja katualueita, liike- ja toimistotiloja, julkisia tiloja sekä asuntoja. Alueesta käydyn suunnittelu- ja toteutuskilpailun pohjalta asemakaavassa on osoitettu rakennusoikeutta yhteensä noin 193 000 k-m². Alue tulee toimimaan joukko-, jalankulku-, pyöräily- ja ajoneuvoliikenteen solmukohtana. Keskustakortteli tulee muodostamaan Pasilan kaupunginosien ytimen ja laajennuksen Helsingin keskusta-alueelle.

Rakennusviraston talousarviosuunnitelmassa on varauduttu vuosina 2014 - 2021 Keski-Pasilan yleisten alueiden toteuttamiseen. Keski-Pasilan esirakentamiseen on varattu noin 20 miljoonaa euroa. Sopimuksen mukaisten katualueiden toteutukseen on varattu noin 90 miljoonaa euroa sekä Teollisuuskadun toteutukseen noin 28 miljoonaa euroa.

Yleisten töiden lautakunta puoltaa asemakaavan ja asemakaavan muutosta nro 12261.

Esittelijä

kaupunginarkkitehti
Jukka Kauto

Lisätiedot

Petri Arponen, aluesuunnittelija, puhelin: 310 38440
petri.arponen(a)hel.fi
Anni Tirri, suunnitteluinsinööri, puhelin: 310 38335
anni.tirri(a)hel.fi

14.01.2015

Kaj/19

Opetusvirasto 28.10.2014

HEL 2013-015432 T 10 03 03

Keskustakortteli tulee muodostamaan Pasilan kaupunginosien ytimen ja laajennuksen Helsingin keskusta-alueelle. Keskustakortteliin kuuluu Pasilan asema, metroasema, joukkoliikenneterminaali, alueita yhdistävä raitti toreineen, Pasilansilta ja katualueita, liike- ja toimistotiloja, julkisia tiloja sekä asuntoja.

Asemakaavan muutos mahdollistaa monipuolisen keskustatoimintojen alueen rakentamisen joukkoliikenteen solmukohtaan. Alue tulee toimimaan myös jalankulku-, pyöräily- ja ajoneuvoliikenteen solmukohtana.

Suomen valtion ja Helsingin kaupungin kesken solmitun aiesopimuksen perusteella Keski-Pasilasta on vapautunut suuret alueet asuin-, liike-, toimisto-, ja yleisten rakennusten käyttöön. Alueet vapautuivat raideliikenteeltä satamatoimintojen siirtyessä Vuosaareen v. 2008.

Alueesta käydyn suunnittelu- ja toteutuskilpailun pohjalta asemakaavassa on osoitettu rakennusoikeutta yhteensä noin 193 000 k-m².

Helsingin kaupungin, Senaatti-kiinteistöjen, Liikenneviraston ja YIT Rakennus Oy:n välillä 29.1.2014 tehdyn toteutussopimuksen mukaisesti YIT Rakennus Oy:llä on velvollisuus rakentaa Keskustakorttelin kokonaiskerrosalasta valmiiksi 80 % 122 kuukauden kuluessa keskuksen toteuttamisen mahdollistavan asemakaavan voimaantulosta.

Opetusvirasto on 16.4.2014 kannanotossaan kaavaluonnoksesta korostanut lasten ja nuorten liikkumisen turvallisuuden huomioon ottamista koko Pasilan alueella, myös rakentamisen aikana koska oppilaat uuteen Pasilan peruskouluun tulevat laajalta alueelta. Koulun liikuntaopetukseen läheisesti kuuluvaan Käpylän liikuntapuistoon tulee mahdollisimman aikaisessa vaiheessa järjestää sujuva, avara, valoisa ja turvallinen kulkuyhteys ratapihan ali.

Opetusvirasto ottaa edelleen kantaa lasten ja nuorten turvallisen koulumatkan puolesta. Kaavassa on otettu huomioon esteetön kulku välillä Itä-Pasila - Keskustakortteli - Länsi-Pasila, mutta jalankulku- ja pyöräily-yhteydet keskustakorttelista etelään ja pohjoiseen eivät toimi toivotulla tavalla. Esimerkiksi kävely- ja pyöräily-yhteys Konepajakorttelin alueelta vaatii lisäsuunnittelua.

14.01.2015

Kaj/19

Kulku Itä-Pasilasta Opastinsillan ylikulun kautta Ratapihakortteliin sijoittuvaan Pasilan peruskouluun on ongelmallinen. Tasoero Opastinsillan ja Maistraatinportin jatkon välillä on noin 16 metriä. Vaikkakaan kulkuyhteys rautatieaseman ja kauppakeskuksen tilojen kautta ei ole suositeltavin koulumatkan kannalta, olisi toivottavaa selkeyttää tätäkin yhteyttä.

Pasilan peruskoulun liikuntatilat tullaan mahdollisesti vuokraamaan Triplasta ennen omien liikuntatilojen rakentamista. Päivittäinen opetusryhmien kulkeminen koulun ja Triplan välillä tulee ratkaista turvallisesti.

Lisätiedot

Kaisa Nuikkinen, johtava arkkitehti, puhelin: 310 86291
kaisa.nuikkinen(a)hel.fi

Kaupunginkirjasto 21.10.2014

HEL 2013-015432 T 10 03 03

Kaupunginkirjaston kannalta on tärkeää, että uudistamisen myötä Pasilan kirjaston saavutettavuus ja näkyvyys paranevat huomattavasti. Nykyinen sijainti korkeiden toimistorakennusten keskellä on huono. Asianmukaisella opastuksella ja aseman sekä Itä-Pasilan kulkureittien selkeyttämisellä kaupunginkirjaston tarjoamat tilat ja palvelut tulevat laajemmin ja tehokkaammin asukkaiden käyttöön.

Keskustakorttelin uudistaminen kohentaa ympäristöä myönteisellä tavalla.

14.4.2014 Lausunto annettu

Lisätiedot

Saara Ihamäki, kirjastotoimen apulaisjohtaja, puhelin: 310 85503
saara.ihamaki(a)hel.fi

Suomenkielinen työväenopisto Asiakaspalveluosasto 12.8.2014

HEL 2013-015432 T 10 03 03

Keski-Pasilan keskustakorttelia suunnitellaan Pasilan sillan pohjoispuolelle Pasilan aseman viereen. Sinne suunnitellaan kaupunkikuvallisesti ja toiminnallisesti korkeatasoinen uusi keskus, jolle tavoitellaan voimakasta omaa identiteettiä sekä urbaania ja värikästä suurkaupunkielämää.

14.01.2015

Kaj/19

Keski-Pasila on Itä- ja Länsi-Pasilan välissä oleva laaksomainen maisematila. Alueen lävistävä korkealla kulkeva Pasilan silta hallitsee maisemaa. Alue on suurimittakaavaista rautatie- ja liikenneympäristöä.

Pasilan asema on Suomen toiseksi vilkkain rautatieasema heti Helsingin päärautatieaseman jälkeen. Sitä käyttää päivisin yli 50 000 matkustajaa. Asemalla pysähtyy arkipäivisin yli sata kaukojunaa ja 850 lähijunaa.

Osayleiskaavassa Pasilan aseman länsipuolelle on merkitty uutta rakentamista yhteensä 60 000-80 000 k-m² ja asemien kohdalle 13 500-15 000 k-m².

Osayleiskaavaa toteutettaessa selvitetään mahdollisuudet metron laajentamiseen Pasilasta Sörnäisiin ja Pasilasta lentokentälle.

Kaupunginhallitus on kehottanut (2007) huomioimaan jatkosuunnittelussa muun muassa seuraavaa:

- tulee selvittää mahdollisuudet lisätä asuntojen määrää Keski-Pasilassa ja etsiä ennakkoluulottomasti uusia asumisen sekä toimisto- ja asuinkäytön yhteensovittamisen muotoja.

Kaupunkisuunnittelulautakunta on esittänyt että tutkitaan kaikki mahdollisuudet jotta asukasmäärää voidaan alueella lisätä.

Työväenopisto antaa lausuntonaan:

Pasilan kaavoitus ja asuntorakentamisen mukana tuleva väestön kasvu, lisää tarvetta saada alueelle Helsingin kaupungin palveluita.

Työväenopisto voi tarjota palveluitaan ja siten vaikuttaa omalta osaltaan alueen viihtyvyyteen, asukkaiden sosiaalisten verkostojen rakentamiseen, asukkaiden mielekkään tekemisen löytämiseen vapaan sivistystyön ja elinikäisen oppimisen avulla.

Lisätiedot

Hannele Koli-Siiteri, asiakaspalveluosaston osastopäällikkö, puhelin: 310 88521
hannele.koli-siiteri(a)hel.fi

Rakennusvirasto 23.4.2014

HEL 2013-015432 T 10 03 03

Kaupunkisuunnitteluvirasto pyytää rakennusviraston kannanottoa tarkistetusta osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta 938-01/14 sekä kaavaluonnoksesta 26.4.2014 mennessä.

Asemakaava ja asemakaavan muutosalue sijaitsee 17. kaupunginosassa (Pasila). Keski-Pasilan keskustakorttelia suunnitellaan Pasilan sillan pohjoispuolelle Pasilan aseman viereen. Suunnittelualue käsittää Pasilan aseman, sen länsipuolella olevan ratapiha-alueen, Pasilan sillan sekä Pasilankadun ja Ratapihantien katualueet. Lisäksi suunnittelualueeseen kuuluu osa Pasilan aseman pohjoispuolella sijaitsevasta rautatiealueesta ja tämän länsipuolella oleva kapeampi kaavoittamaton alue. Idässä aluetta rajaa Virastokeskus ja lännessä toimistokorttelit 17073 ja 17074.

Keski-Pasilaan suunnitellaan kaupunkikuvallisesti ja toiminnallisesti korkeatasoinen uusi keskus, jolle tavoitellaan voimakasta omaa identiteettiä sekä urbaania ja värikästä suurkaupunkielämää. Alueesta järjestettiin vuosina 2011–2013 suunnittelu- ja toteutuskilpailu, jonka avulla etsittiin keskustakorttelille toteuttajaa sekä suunnitelmaa asemakaavan pohjaksi. Kilpailun tulos julkistettiin syyskuussa 2013. Helsingin kaupunginvaltuusto päätti 13.11.2013 valita kilpailun voittajaksi YIT Rakennus Oy:n ehdotuksellaan "Tripla".

Itä- ja Länsi-Pasilan yhdistävään keskukseen kuuluu Pasilan asema, metroasema, joukkoliikenneterminaali, alueita yhdistävän raitti toreineen, Pasilan silta ja katualueita, liike- ja toimistotiloja, julkisia tiloja sekä asuntoja. Pasilan asema säilyy henkilöliikenteen käytössä ja sitä kehitetään joukkoliikenteen risteyspaikkana ja terminaalina.

Kaavamuutosalueen pääosa sisältyy Helsingin kaupungin ja Suomen valtion väliseen aiesopimukseen. Sopimuksen mukaan Helsingin kaupunki ryhtyy toimenpiteisiin asemakaavan muuttamiseksi tai laatimiseksi.

Suunnittelualue on esteettömyyden erikoistason aluetta. Jatkosuunnittelun tavoitteeksi tulee asettaa kaupunkikuvallisesti korkeatasoinen ja esteettömyyden erikoistason laatuvaatimukset täyttävä julkinen tila.

Rakennusvirastolla ei ole tällä hetkellä muuta huomautettavaa osallistumis- ja arviointisuunnitelmaan tai kaavaluonnokseen.

Lisätiedot

Petri Arponen, aluesuunnittelija, puhelin: 310 38440
petri.arponen(a)hel.fi

Anni Tirri, suunnitteluinsinööri, puhelin: 310 38335
anni.tirri(a)hel.fi

Opetusvirasto Opetustoimen johtaja 16.4.2014

HEL 2013-015432 T 10 03 03

Kaupunkisuunnitteluvirastossa valmistellaan asemakaavaa ja asemakaavan muutosta Pasilan keskustakorttelin alueelle.

Keski-Pasilaan suunnitellaan kaupunkikuvallisesti ja toiminnallisesti korkeatasoinen uusi keskus, jolle tavoitellaan voimakasta omaa identiteettiä sekä urbaania ja värikästä suurkaupunkielämää. Alueesta järjestettiin vuosina 2011–2013 suunnittelu- ja toteutuskilpailu, jonka avulla etsittiin keskustakorttelille toteuttajaa sekä suunnitelmaa asemakaavan pohjaksi. Kilpailun tulos julkistettiin syyskuussa 2013. Helsingin kaupunginvaltuusto päätti 13.11.2013 valita kilpailun voittajaksi YIT Rakennus Oy:n ehdotuksellaan "Tripla".

Itä- ja Länsi-Pasilan yhdistävään keskukseen kuuluu Pasilan asema, metroasema, joukkoliikenneterminaali, alueita yhdistävän raitti toreineen, Pasilan silta ja katualueita, liike- ja toimistotiloja, julkisia tiloja sekä asuntoja. Keski-Pasila on suurimittakaavaista rautatie- ja liikenneympäristöä. Alueen lävistävä korkealla kulkeva Pasilan silta hallitsee laaksomaista maisemaa.

Pasilan asema säilyy henkilöliikenteen käytössä ja sitä kehitetään joukkoliikenteen risteyspaikkana ja terminaalina. Pasilan asemaa käyttää päivisin yli 50 000 matkustajaa. Asemalla pysähtyy arkipäivisin yli sata kaukojunaa ja 850 lähijunaa. Pasilan sillalla kulkevat kävelijät ja pyöräilijät, autot, linja-autot ja raitiovaunut.

Opetustoimi haluaa korostaa lasten ja nuorten liikkumisen turvallisuuden huomioon ottamista koko Pasilan alueella, myös rakentamisen aikana. Oppilaat uuteen Pasilan peruskouluun tulevat laajalta alueelta. Koulun liikuntaopetukseen läheisesti kuuluvaan Käpylän liikuntapuistoon tulee mahdollisimman aikaisessa vaiheessa järjestää sujuva, avara, valoisa ja turvallinen kulkuyhteys ratapihan ali.

Lisätiedot

Kaisa Nuikkinen, johtava arkkitehti, puhelin: 310 86291
kaisa.nuikkinen(a)hel.fi